

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПО ПОВЕРНЕННІ ДО ЗВІЛЬНЕНИХ МІСТ

Барбашова Ірина Анатоліївна,

докторка педагогічних наук, професорка, професорка катедри педагогіки,
Бердянський державний педагогічний університет,
i.a.barbashova@gmail.com

По поверненні до рідних міст після перемоги України перед тимчасово переміщеними закладами вищої освіти [1; 3; 4] постане широке розмаїття завдань різного рівня складності [2, с. 55–59]:

1 *Відновлення попередньої матеріально-технічної бази.* За цим фактором переміщені ЗВО можна умовно поділити на три групи, що вони опиняться в різних умовах функціонування:

– перша, сподіваємося, найбільша група – університети, матеріально-технічна база яких виявиться збереженою або пошкодженою не критично; вони повернуться до своїх міст і власних приміщень;

– другу групу складуть університети, матеріально-технічна база яких суттєво пошкоджена, їм буде потрібна відбудова зруйнованих корпусів і гуртожитків;

– третя група – університети, чиї приміщення цілком зруйновано, отже повертатися їм немає куди; можливо їх очікує приєднання до інших і найпотужніших університетів.

За будь-яких умов важливим чинником повернення релокованих ЗВО буде закінчення навчання студентів-вступників, які, проте, ще не стали випускниками.

2 *Створення безпечного освітнього середовища* – такої системи гарантій, що забезпечить захист від внутрішніх і зовнішніх загроз. Це, по-перше, *фізична безпека* – облаштування укриття, наявність запасних виходів, вентиляції, визначення евакуаційних шляхів і розроблення чіткого алгоритму евакуації, готовність адміністрації змінити за потреби форму організації освітнього процесу, а студентів – змінити форму здобуття освіти. По-друге, це *екологічна безпека* – захист від загроз техногенного або природного характеру, дотримання санітарно-гігієнічних, техніко-експлуатаційних, протипожежних умов. По-третє, *психологічна безпека* – наявність психологічної служби, діяльність якої спрямована на охорону й підтримку психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу, добір стратегій взаємодії викладачів і студентів залежно від їх психоемоційного стану та травматичного досвіду, протидія булінгу, формування культури комунікацій. По-четверте, *інформаційна безпека* – захищений або навпаки безбар'єрний і широкий доступ до важливої інформації, розвиток в учасників освітнього процесу критичного мислення та вмінь

раціонально оцінювати інформацію, використання технік повідомлення інформації та технік роботи з дезінформацією, опанування засобів протистояння маніпуляціям масовою свідомістю тощо.

3 *Організація занять в режимі офлайн*, перевагами якого є особистий візуальний контакт, можливість наживо спілкуватися один з одним, ефективність сприймання й засвоєння нової інформації, відвідування лекцій, семінарів, практичних занять, тренінгів в реальному світі та часі, найкращий доступ до ресурсів – бібліотек, лабораторій, спортивних споруд, студентських організацій, можливість працювати без інтернету тощо.

4 *Участь у відновленні та реінтеграції в українське освітнє й культурне поле деокупованих і деанексованих територій*. Оскільки переміщені університети безперечно є носіями національної ментальності, важливими напрямками їхньої майбутньої роботи в означеному контексті можуть бути: просвітницька діяльність з історії нашої держави та відновлення статусу української мови як державної, допомога в адаптації молоді до економічних, соціальних, політичних і культурних реалій життя; забезпечення перекваліфікації педагогічних працівників, змушених реалізовувати освітній процес за російськими нормативними документами тощо.

Надзвичайну роль у відновленні окупованих територій будуть відігравати ЗВО, переміщені у 2014 році, адже існує чітка диференціація між територіями, окупованими саме з цього часу, і тими, які потрапили в окупацію у 2022-му. Викликом для цих університетів є те, що всю українську освітню інфраструктуру переведено під прямий контроль окупантів та експлуатують виключно в рамках російської системи освіти. Головними *наслідками* такої трансформації є: *мілітаризація освіти* в крайніх форм, у тому числі військове виховання молоді у віці від 5 до 20 років; *видання дипломів російського зразка*, проте через неможливість їхнього міжнародного визнання більшість абітурієнтів вступають на навчання в університети на території РФ, відтак – інтегруються в російську, а не українську університетську систему; наявність прямих ознак *етноциду*, що виявляється в неможливості навчати учнів рідною мовою, цілковите вилучення з освітнього процесу елементів української культури.

Висновки. Отже, українським університетам, що повернуться до рідних міст, доведеться розробляти й реалізовувати складні рішення щодо участі молоді в освітньому процесі в рамках українського освітнього правового поля, створення привабливого освітнього іміджу країни для іноземних студентів, посилення національної ідентичності, формування кадрового резерву в освітній сфері для роботи на деокупованих територіях, подолання наслідків мілітаризації свідомості майбутніх здобувачів вищої освіти та наслідків лінгвоциду української мови, розв'язання проблеми безкарності за знищення україномовної освіти на тимчасово окупованих територіях.

Список літератури:

1. Барбашова І. А. Тимчасово переміщені заклади вищої освіти України в реаліях сьогодення. *Education and science of today: intersectoral issues and*

development of sciences : Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference (Cambridge, United Kingdom, March 29, 2024). Cambridge ; Vinnytsia : P. C. Publishing House & UKRLOGOS LLC, 2024. Pp. 435–438. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/issue/view/21/21> (дата звернення: 29.03.2024).

2. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.

3. Губанова Т. О. Функціонування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану: сучасний стан та перспективи. Київський юридичний журнал. 2023. Вип 3. С. 23–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj-2023-3.03>

4. Топузов О., Головка М., Локшина О. Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. Український педагогічний журнал. 2023. № 1. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13>